

Propunere de atelier – *Cum traducem un text medieval?* cu participarea echipei atelierului „Reverdie”

Acest atelier își propune să ridice o serie de întrebări cu privire la traducerea în limba română a literaturii medievale franceze. Vom propune spre dezbateri întrebări precum traducerea termenilor specifici, fidelitatea față de original și adaptarea stilistică, prin folosirea unor exemple provenite din două texte traduse în cadrul atelierului, *Istorsirea despre Narcis*, text anonim din secolul al XII-lea, și *Laiul Oglindirii* al lui Jean Renart, compus în secolul al XIII-lea. Traducerile au fost realizate în cadrul atelierului *Reverdie* (centrul Iconographè) în perioada mai 2019-septembrie 2022. *Istorsirea despre Narcis* a fost deja publicată la Editura Universității din București. De asemenea, ambele texte, traduse pentru prima oară în limba română, vor fi publicate într-un volum la Editura Polirom în colecția *Biblioteca Medievală*.

Istorsirea despre Narcis, primul text medieval scris într-o limbă vernaculară despre Narcis care ne-a rămas, reia în linii mari narațiunea din *Metamorfozele* ovidiene și o adaptează limbajului și imaginarului liricii erotice curtenești. Elemente esențiale din versiunea originală, cum este dimensiunea etiologică a mitului, sunt eliminate, astfel încât sursa ovidiană devine doar un pretext pentru o nouă creație. *Laiul Oglindirii*, emblematic pentru cea din urmă etapă a liricii curtenești, a fost scris în secolul al XIII-lea de Jehan Renart și îmbină ritualurile iubirii cu motivul oglinzii într-o manieră mai formală, pentru că în perioada în care a fost scris, tematizarea iubirii curtenești cunoaște deja o codificare precisă și se îndepărtează simțitor de suflul laiurilor compuse în secolul precedent.

În practica traducerii, am ales să păstrăm rigorile formale, traducând în octosilab, cu ritmul și rima prezente în original. Această alegere, precum și distanța care separă franceza veche din secolele al XII-lea și al XIII-lea de româna de astăzi, au creat câteva probleme traductologice:

Am încercat să păstrăm figurile de stil, cum este anafora de mai jos:

Amors escaufe, Amors esprent,
Amors deçoit, traïst et ment,
Amors ocit, Amors destraint,
Amors noircist vïaire et taint,
Amors atrait, Amors enlace,
Amors met gent en fole trace,
Amors les fait tant cevaucier

Amor te arde, te aprinde,
Amor capcane îți întinde
Amor! El poate să te -omoare,
Amor te schimbă la culoare,
Amor te prinde, te înjugă,
Amor te ține într-o fugă,
Amor te hăituieste-aiurea

(*Istorsirea despre Narcis*; vv.165-171)

Replicile care se succed cu rapiditate, uneori fiind prezente în același vers două voci diferite :

Maugré mien, fere retenir.
Tenez! ja mes nu quier tenir.’
‘Si ferez.’ ‘Je non ferai, voir!
Volez le me vos fere avoir
A force?’ ‘Nenil, voir, amie.
Bien sai ce pooir n’ ai ge mie:

N-am să-l păstrez, ia bine-aminte.
Ia-l înapoi, e mai cuminte.”
„Al tău e!” „Nu-i adevărat!
Cu sila mi l-ai strecurat.”
„Iubita mea, chiar să fi vrut,
Așa ceva n-aș fi putut.

(Laiul Oglindirii, vv.799-804)

Am fost deseori constrânși de traducerea versificată, dar prioritatea noastră a rămas fidelitatea față de textul original. Limbajul folosit este mai vechi, dar nu într-atât de arhaic încât să sune nefiresc pentru un vorbitor de astăzi al limbii române:

Torne, retourne, fiert et bas.
Or le vaut haut, ot le veut plat,
Or veut haut cieff, or veut bas piés,
Or est li cavés trop bassiés,
Or est estroit, or est trop grans,
Or est a une part pendans.
La norice vait maudisçant
Por çou qu’il n’est a son talent.

Patul să -l ia la răscolit.
Ba -l vrea umflat, ba mai turtit,
Ba -‘nalt, ba jos, dacă se poate,
Ba parcă-s pernele lăsate
Ba parcă-s mici, ba parcă-s late,
Ba într-o rână aplecate.
Pe fată, patul cum nu -i place,
Cu ou și cu oțet o face.

(Istorisirea despre Narcis, vv.211-218)

La atelier vor participa Alina Bratu, Alexandru Călin, Alexandra Ilina, Alin Panaite, Andrei Paraschiv, Teodora Hurmuzache.